

Заклучение. С точки зрения Кигна-Дедлова, крещение Руси для восточных славян – исключительное событие, празднование девятисотлетнего юбилея которого способствует сохранению исторической памяти, утверждает сопричастность к истории древней Руси. Князь Владимир – не только яркий исторический образ, но и символ древнего народа. Таким образом, сооружение Владимирского собора отражало идентичность восточных славян к великой исторической личности. Киев воспринимается как историческая земля восточных славян, на которой произошло исключительное событие и жил великий человек. Сооружение собора в Киеве проявило любовь к земле предков. В выдвинутом проекте приняли участие разные слои населения от государей до простонародья, что является внешним выражением национальной идентичности. Главная задача строительства собора – отражение русского колорита – обусловила назначение белоруса А. В. Прахова в качестве руководителя проекта и художественного оформления собора. Затем А. В. Прахов пригласил В. М. Васнецова, М. В. Нестерова, которые ментально склонны к русской идентичности. Иными словами, идентичность по отношению к древней Руси у белорусов, украинцев и русских имеет всеобщую сущность.

Список литературы

- 1 Бубчикова, А. Михайл Нестеров – монументалист и иконописец / А. Бубчикова. // Третьяковская галерея. Рубрика. Выставки. – 2013. – № 1 (38). – С. 50-61.
- 2 Ван, Минкэ. Окраина Хуся: историческая память и национальная идентичность / Минкэ Ван. – Ханчжоу : Чжэцзян Жэньминь, 2013. – 319 с. (на китайском языке)
- 3 Дедлов, В. Л. Киевский Владимирский собор. Школьные воспоминание / В. Л. Дедлов. – Москва : Наука, 2007. – 240 с.
- 4 Маслов, К. И. Росписи В. М. Васнецова во Владимирском соборе в художественной критике конца 19 века / К. И. Маслов. // Вестник ПСТГУ. Сер. 5, Вопросы истории и теории христианского искусства. – 2017. – № 4 (28). – С. 83–108.
- 5 Петров, Н. И. Из истории Киевского Владимирского собора / Н. И. Петров. – Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, 1898. – 40 с.
- 6 Смит, Э. Национальная идентичность / Э. Смит. – Киев : Основы, 1994. – 224 с.
- 7 Степанова, С. С. Художественная программа росписей Владимирского собора в Киеве / С. С. Степанова. // Вестник славянских культур. Рубрика. Искусствоведение. – 2016. – № 1 (39). – С. 150-161.

УДК 811.161.3'25:821.161.3*А.Разанаў:821.112.2-1/2:821.111-1/2

А. Д. ДАКУКІН
(г. Гомель, ГДУ імя Ф. Скарыны)

АЛЭСЬ РАЗАНАЎ ЯК ПЕРАКЛАДЧЫК З НЯМЕЦКАЙ І АНГЛІЙСКАЙ МОЎ

У артыкуле характарызуецца перакладчыцкая дзейнасць А. Разанава з нямецкай і англійскай моў. Адзначаецца, што пісьменнік найбольш працуе над перакладам паэзіі (аўтараў Э. Эрб, С. Кіриш, Н. Гумэльта, В. Цюмлера, Т. С. Эліята, Р. Тагора). Акрамя таго, А. Разанаў па-беларуску ўзнавіў п'есу У. Шэкспіра "Сон у Іванаву ноч". Робіцца выснова, што пісьменнік для перакладу абірае аўтараў, блізкіх да сябе па эстэтычных і стылёвых асаблівасцях, выкарыстоўвае пры працы з тэкстамі лексічныя магчымасці розных пластоў мовы, у тым ліку стварае ўласныя неалагізмы. Падкрэсліваецца таксама, што разанаўскія пераклады (прычым не толькі з разгледжаных, а і з іншых моў) пакуль застаюцца не даследаванымі належным чынам.

Алесь Разанаў вядомы нам найперш як выбітны паэт. Аднак даволі плённай з’яўляецца і яго перакладчыцкая дзейнасць. Найчасцей пісьменнік звяртаўся да тэкстаў на літоўскай і шматлікіх славянскіх мовах (балгарскай, сербахарвацкай, македонскай, славенскай і інш), аднак маюцца таксама пераклады эстонскіх, латышскіх, грузінскіх, нямецкіх, англійскіх, японскіх аўтараў. Ахарактарызуем далей больш падрабязна, каго А. Разанаў перакладаў з нямецкай і англійскай моў.

Да тэкстаў нямецкіх аўтараў А. Разанаў звяртаўся вельмі актыўна. У біябібліяграфічным даведніку “Беларускія пісьменнікі” адзначаецца, што першыя выкананыя А. Разанавым пераклады з’явіліся ў друку ў 1968 г. і сярод іх быў узноўлены па-беларуску нямецкамоўны верш В. Гартвіга “Мары і рэчаіснасць” [1, с. 127]. Як вядома, у 1990-я гг. А. Разанаў працаваў у часопісе “Крыніца” (быў намеснікам галоўнага рэдактара), адной з мэтай якога быў якраз актыўны пераклад тэкстаў замежных аўтараў на беларускую мову. На старонках названага выдання былі змешчаны ў тым ліку і шматлікія пераклады, выкананыя пісьменнікам.

Так, у 1995 г. у “Крыніцы” апублікаваныя матэрыялы пра сучасную нямецкую паэтку Эльке Эрб (1938 г. н.) [2]. Асноўную частку іх падрыхтавала Н. Мацяш: у даведцы распавяла пра асабістае знаёмства з нямецкай пісьменніцай, выказала ўласныя назіранні пра спецыфіку творчага мыслення Э. Эрб, а таксама пераклала шэраг яе вершаў. Яшчэ некалькі тэкстаў, змешчаных у часопісе, пераклаў А. Разанаў (“Знадворныя прыкметы жыцця”, “Адвага”, “Што звязвае рэчаіснасць”, “Водгук”, “У думках пра бацьку”). З Э. Эрб пісьменнік быў знаёмы асабіста. Варта адзначыць, што нямецкая перакладчыца і паэтка шмат разоў наведвала Беларусь, удзельнічала ў сустрэчах аўтараў дзвюх краін і менавіта яна ў тым жа 1995 г. сама выступіла ў якасці перакладчыка твораў А. Разанава, калі ў берлінскім выдавецтве “Агога” выйшла па-нямецку кніга “Zeichen vertikaler Zeit” (“Знакі вертыкальнага часу”).

А. Разанаў не абмежаваўся тымі творами, што былі апублікаваны ў згаданым нумары часопіса. У 2000 г. з друку выйшла кніга-білінгва “кропка кропка працяжнік”, дзе паралельна змешчаны нямецкія тэксты Э. Эрб, С. Кірш, Н. Гумэльта і пераклады гэтых твораў на беларускую мову, здзейсненыя А. Разанавым. Згаданае выданне (і ўвогуле сувязі паэта з нямецкай літаратурай) падрабязна характарызуе Е. Лявонава ў шэрагу работ, у тым ліку у калектыўнай манаграфіі “Літаратурная карта Еўропы” [3]. Навуковец піша, што тэксты трох нямецкіх паэтаў, аб’яднаныя ў адной анталогіі, адносяцца да філасофскай лірыкі, якая вызначаецца дэялагічнасцю, асацыятыўнасцю і згарманізаванасцю зместу, прычым часта ў творах стройна, гарманічна ўзаемадзейнічаюць, здавалася б, несумяшчальныя паняцці. [3, с. 456]. Вершы названых аўтараў адлюстроўваюць таксама блізкае, падобнае ўспрыманне рэчаіснасці, прычым яна вельмі “рэчыўная” [3, с. 453–455]. І, як гаворыць беларускі літаратуразнаўца, эстэтычныя погляды і пошукі нямецкіх пісьменнікаў можна аналізаваць не толькі праз зварот да арыгінальных тэкстаў, але і да перакладаў [3, с. 461]. Гэта абумоўлена, па-першае, імкненнем А. Разанава “... даносіць да чытача істотна-сутнаснае” [3, с. 461], а па-другое, блізкасцю ягонага творчага стылю да стылю Э. Эрб, Н. Гумэльта і С. Кірш. Адпаведна, беларускі пісьменнік не выступае простым “трансфарматарам” нямецкага тэксту ў беларускі, а сутворцам. Е. Лявонава падкрэслівае гэта і адзначае: “Наўрад ці будзе памылкай меркаваць, што ўласныя творчыя прынцыпы беларускага паэта не толькі абумовілі яго зварот як перакладчыка менавіта да гэтых, да гэтых аўтараў, але і цягам усёй працы над іх беларускамоўнымі перастварэннямі дазвалялі яму вырашаць многія праблемы – змешчаныя, лексічныя, сінтаксічныя і да т. п., так ці інакш звязаныя з пошукам і дасягненнем мастацкай адэкватнасці. Адэкватнасці вышэйшага парадку, калі забываешся на «нямецкасць» твораў і чытаеш, імкнешся спасцігнуць іх як беларускую паэзію. І найперш – як паэзію Разанава. У гэтым сэнсе А. Разанаў – найважнейшая канстанта кнігі, прычым не толькі як перакладчык, а як творца, блізкі да перакладзеных паэтаў не так у фармальных адносінах, як па мастацкім светаадчуванні, як іх суразмоўца і сутворца, бо ягоныя ўласныя філасофска-эстэтычныя адкрыцці таксама палягаюць у інтэлектуальнай, анталогічнай сферы і суправаджаюцца найцікавейшымі жанрава-структурнымі навацыямі” [3, с. 461–462]. Е. Лявонава ў сваёй працы аналізуе шэраг твораў і адлюстроўвае “перазовы” ўласных разанаўскіх вершаў са зробленымі паэтам перакладамі.

Акрамя ідэйна-тэматычных і эстэтычных паралеляў маецца і падабенства фармальнае. Напрыклад, верш “У думках пра бацьку” Э. Эрб нагадвае, на наш погляд, разанаўскую злёсу. Тэкст нямецкай пісьменніцы наступны: “бачыцца постаць яго ні на цалю // не абмалёўваецца знадворку // ні грудзі ні скронь ні плячо // без позірку яго бога // бязлюдны хаўрус” [2, с. 54]. Адпаведна, як і ў злёсе, тут маецца загаловак, элементы сюжэтнасці, а радкі пішуцца з маленькай літары без знакаў прыпынку. Гэты твор і верш “Знадворныя прыкметы жыцця” (яны, дарэчы, абодва апублікаваныя не толькі ў кнізе “кропка кропка працяжнік”, але і ў згаданым вышэй нумары “Крыніцы”) прысвечаны, як піша Е. Лявонава, асэнсаванню жыцця і смерці, прычым гэтыя паняцці ўзаемазвязаныя, то бок канец адначасова выступае пачаткам чагосьці новага [3, с. 456].

У 1997 г. “Крыніца” публікуе матэрыялы пра нямецкага паэта В. Цюмлера (1955 г. н.) [4]. А. Разанаў для часопіса падрыхтаваў падборку вершаў у сваім перакладзе (“За каменем камень”, “Замкнёнасць”, “Цуд”, “У слове” і інш. – усяго 29 твораў). Тэксты нямецкага аўтара невялікія, пазбаўленыя рыфмы. Напрыклад: “Вітаю зямлю // гэтай раніцай, // шэрань // на голых галінах; // часіна // падзякі – // вось і не ганьбіць // нашыя цені // ноч” (“Гэтай раніцай”) [4, с. 72]. Некаторыя вершы, як разанаўскія квантэмы, напісаны без знакаў прыпынку: “рыбіна лодка адзенне // ранішні золкі // туман і добра // што падаем аж // да слова” (“Уцеха”, вылучэнне зроблена паэтам) [4, с. 74].

Расійская даследчыца Д. Дрэева адносіць творы В. Цюмлера да верлібраў і адзначае пераважнае выкарыстанне аўтарам ва ўласных творах звычайнай, паўсядзённай мовы, а не тропай [5]. Паколькі пісьменнік абірае сціслую форму выкладу, “будзённую” лексіку, то для стварэння неабходнага вобразу працуе з сінтаксічнымі канструкцыямі: часта ўжывае намінацыйныя сказы і адмаўляецца ад дзеясловаў, раздзяляе сказ ці словазлучэнне на некалькі радкоў (парцэляцыя), апускае некаторыя часткі сінтаксічнай канструкцыі (эліпсіс), устаўляе, карыстаючыся дужкамі, дадатковую інфармацыю ў выказванні (парэнтэза) і інш. Гэтым павялічваецца экспрэсіўнасць тэксту, аднак лірычнасць, “плаўнасць” яго страчваецца [5]. Д. Дрэева працуе з арыгінальнымі тэкстамі, аднак і ў беларускамоўных варыянтах мы можам знайсці названыя асаблівасці сінтаксісу. Вось верш “Мова Г”, дзе няма ніводнага дзеяслова: “Мова. Цьмяна ў рацэ // дасведчанасці. Неспасціжны // абсяг. Нічыйны // захоп. Для ўсяго // адцурання, для // ахвяраванага спадаравання // з’яўлены цуд” [4, с. 71]. Бачна, што сказы кароткія і падзелены на часткі, размешчаныя на розных радках. Парцэляцыя маецца і ў “Цудзе”, дзе падзел адбываецца ў тым ліку і пасярод слова: “на нейкай мяжы не пра- // грызці, заўчасна // спынены // страх // зноўку быў большы // і небяспечны // занадта цуд” [4, с. 72]. Устаўная інфармацыя (парэнтэза) прысутнічае, напрыклад, у “Трыпціху”: “хто аднак // надпіс хацеў бы // сцерці альбо запэцкаць? (Амаль // вока тваё карціна // над доўгаю гарызанталлю?) // лаві // чыстыя гукі (супаўшы) // у мітусні!” [4, с. 73].

Адначым яшчэ, што акрамя згаданага ўжо зборніка паэзіі “Zeichen vertikaler Zeit” тэксты А. Разанава ў нямецкамоўным пераўвасабленні сабраныя ў кнігі “Tans mit den Schlangen” (“Танец з вужакамі”), “Hannovershe punktierungen” (“Ганноверскія пункціры”), “Das dritte Auge” (“Трэцяе вока”) і інш., дзе перакладчыкамі былі Э. Эрб, О. Анзуль, У. Чапега, Г. Скакун. Сам жа пісьменнік стаў не толькі перакладаць нямецкія тэксты, але і пачаў самастойна пісаць вершы на названай мове, вынайшаўшы жанр Wortdichte (па-беларуску яго абазначаюць як “словавершы”, “вершасловы”, “сцісласловы”). Прыклады гэтых твораў можна знайсці ў аднайменным зборніку “Wortdichte” і кнізе “Der Mond denkt, die Sonne sinnt” (“Месяц думае, сонца разважае”).

Цікавай з’яўляецца і перакладчыцкая дзейнасць А. Разанава з англійскай мовы.

У 1989 г. быў выдадзены зборнік п’еса У. Шэкспіра “Тры камедыі” [6]. У кнігу ўвайшлі “Дванаццатая ноч, альбо Чаго паждаецца”, “Утайманне наравістай” (абодва творы пераклаў Я. Семяжон) і “Сон у Іванаву ноч” (у перакладзе А. Разанава). Варта звярнуць увагу на назву апошняй камедыі. У рускамоўным варыянце п’еса шырока вядомая як “Сон в летнюю ночь”, падобным чынам назваў яе і Ю. Гаўрук, які першы пераклаў твор на беларускую мову (тэкст, на жаль, да нашага часу не захаваўся). У арыгінале заглавак твора – “**A Midsummer Night's Dream**”, дзе *Midsummer* – свята “сярэдзіны лета”, сонцастаяння, калі ноч самая кароткая, а дзень, адпаведна, найдаўжэйшы ва ўсім годзе. Падобнае свята характэрна для многіх культур

і вядомае пад вялікай колькасцю назваў. А. Разанаў захаваў у загалі ў адсылку да з’явы сонцастаяння, згадаўшы не проста летнюю, а менавіта Іванаву, або Купальскую, ноч.

Дзеянне адбываецца ў Афінах, аднак эпоха не называецца. Афінскі герцаг Тэзей хоча пабрацца шлюбам з царыцай амазонак Іпалітай. У тэксце сустракаюцца *алтар Дыяны* і яе аблічча *светлагосжае, лук Купідонавы, царыца Карфагенская і Траянец, Венерына галубка, коні Гекаты, весталка*. Разам з грэцкімі і рымскімі суіснуюць і заходнееўрапейскія міфічныя персанажы (*феі, эльфы, Левіяфан*). Але поруч з паганскімі з’явамі яшчэ згадваюцца і хрысціянскія сярэднявечныя рэаліі. Так, Герміі, якая не слухаецца бацькі, накіравана *манастыр, манаскі ўбор і цёмная келля*. Маркотная дзяўчына мусіць расстацца з каханым Лізандром, таму просіць сяброўку Алену: “*Перажганай нас ад ліхіх напасцяў*” [6, с. 264]. Кіраўнік Афін мае тытул *герцага*, на святанні прывіды *бягуць на цвінтары*, а ў Абярона ўзнікае спрэчка з Тытаніяй з-за *служы-мурына* і інш. Адпаведна, з тэксту так і не зразумела, у якую канкрэтную эпоху (антычнасць або Сярэднявечча) адбываецца разгортванне падзей. Аднак упамінаецца, што вяселле Тэзея прымеркавана якраз да *Купалля*, персанажы п’есы гавораць пра *святаянскія абрады і Купальскі дзень*. Сапраўды, такое злучэнне розных “светаў” (паганства з хрысціянствам, антычнасці з Сярэднявеччам) магло адбыцца толькі на Купалле.

Паколькі мы не валодаем у дастатковай ступені англійскай мовай, то не будзем вызначаць, наколькі адпавядае пераклад арыгіналу, яго правільнасць і пад., а звернемся да даступных нам лексічных адметнасцей, выкарыстаўшы для параўнання яшчэ і класічны рускамоўны пераклад М. Лазінскага. А. Разанаў паказаў бліскучае валоданне роднай мовай, прычым п’еса ў пісьменніка атрымалася пэўным чынам “абеларушчаная”. Напрыклад, праз выкарыстанне слоў *маёнтак, сядзіба, дабрадзею, вашамосць, панове, паненка, выкіталцоны, гаспода* (маёмасць), *бацькоўскія валокі, маршалак гульня* (пасада Філастрата), *бергамскі танец, магерка, хам* (мужык) і інш. адразу зразумелай становіцца адсылка да Сярэднявечча, прывілеяваных станаў грамадства. Але героямі твора з’яўляюцца не толькі дваране, але і звычайныя гарадскія жыхары. У адной з сюжэтных ліній афінскія рамеснікі хочаць павіншаваць Тэзея з вяселлем і рыхтуюць святочную п’есу. Калі прадстаўнікі вышэйшага саслоўя гавораць узорнай вершаванай мовай, то гараджане – празайчнай, прычым з памылкамі (*кумедыя* замест *камедыі*, *Грэкулес* замест *Геркулеса*). Параўнаем імёны рамеснікаў у А. Разанава, М. Лазінскага і самога У. Шэкспіра: цяляр *Пятрусь Хвіга – Питер Клин* (у арыгінальным тэксце – *Peter Quince*), ткач *Мікола Матавіла – Ник Моток (Nick Bottom)*, наладчык арганых мяхоў *Францішак Дудка – Френсис Фуда (Francis Flute)*, кравец *Беньямін Недаедак – Робин Заморыш (Robin Starveling)*, бляхар *Тамаш Храпа – Том Рыло (Tom Snout)*, сталяр *Зэдлік – Пила (Snug)*. Паколькі названыя персанажы паходзяць з ніжэйшых слаёў, то ў іх рэпліках можна знайсці шматлікія прастамоўныя і дыялектныя словы. Так, Матавіла ў п’есе-віншаванні грае ролю шляхціца Пірама, які ўсё няк не дачакаецца каханую *паненку Фісбу* і таму кліча яе ў цемры, але словамі “*Хвіся, Хвіся!*” [6, с. 267]. Адметнае маўленне рамеснікаў разам з “нацыянальным каларытам” праўляецца і ў вершы, які дэкламуе ткач: “*Лупіў Пярун // У дахі трун, // Крышыў як тур, // астрожны мур. // І Гапалон, // Як медальён, // Прагнаўшы змрок, // Блішчаў здалёк*” [6, с. 266]. У перакладзе ж М. Лазінскага гэтыя радкі гучаць больш нейтральна: “*Обломки гор, // Разя в упор, // Собыют затвор // С ворот торьмы; // И Фиб с небес // Блеснет вразрез, // Чтоб мрак исчез // И царство тьмы*” [7]. Незвычайная кветка, карыстаючыся якой Абярон зачароўвае Тытанію, па-англійску завецца *love-in-idleness*. М. Лазінскі перакладае назву даслоўна – “*праздная любовь*”, А. Разанаў жа выкарыстоўвае слова “*чмута*”, бо розум царыцы фэй сапраўды быў ачмураны гэтымі зёлкамі. Калі ж паміж царом і царыцай усталявалася згода, Абярон загадвае эльфам з феямі танчыць “*Лявоніху*” ці “*Янку*”. Багаты тэкст і на “ардынарныя” расліны з іх традыцыйнымі беларускімі назвамі: агаткі, цмен, першацветы, глог, язмін, бружмель.

Як і ў іншых перакладах, А. Разанаў карыстаецца магчымасцямі самых розных пластоў мовы, ужывае не толькі агульнавядомую лексіку, але і дыялектныя, размоўныя словы, сам стварае неалагізмы: *шыбаваць* (ісці); *баславёны; багаславіўшы; ціхмяна* (ціха); *чмут* (ашуканец); *залева* (лівень); *злыбеда; міготкі* (які мігціць, як цень); *мілавіца; шал; цяплынь; лёс мосціць*

(спрыяе); *иллюбанне* (вяселле); *разявака*; *салапяка* (тое ж, што і разявака); *расплявузгаць*; *раз'ятраны*; *самавіты водар* (?); *акраса світы* (упрыгожванне); *непамыслоты* (жахі, цяжкасці); *купецкія лайбы* (лодкі); *бажніца* (царква); *аполы найдыхтоўныя* (найлепшае адзенне); *радно* (зрэб'е); *саматужнік* (рамеснік); *бамбіза*; *рыхтык* (падобны да кагосьці); *сцярожка* (асцярожна); *квет* (кветка); *рэспуст* (свавольнік); *душа* – з *рызману* (літаральна – з рыззя); *ваба* (тое, што прываблівае); *хваласпевы*; *гурма*; *відовішча прымірсцілася* (прымроілася); *уцелясняць*; *цемрадзь*; *пан аздобісты* (прыгожа апрануты); *клёк* (розум, сэнс); *варажнеча*; *не расшалопець* (не зразумець); *раскатурхаць* (тут – актывізаваць); *кудзер свой* (валасы); *цапстрыкі ўсялякія* (рэчы, начынне); *шпарка джгаць* (бегчы); *прытулак тла*; *цмокі цемры*; *бліскаўка*; *раззеўрыць*; *разявіць зяпу леў*; *зяпа цемры* і інш. Словам *сябрына* перакладчык называе шляхецкую афінскую супольнасць, а таксама групу рамеснікаў, прычым для апошняй ужываецца і слова *кодла*.

Згадаем яшчэ, якім чынам А. Разанаў перадае наступны жарт у дыялогу Дудкі і Хвігі, калі тыя абмяркоўваюць станоўчыя рысы ткача:

Дудка: Ага. Такой галавы, як у яго, не мае ніводны афінскі саматужнік.

Хвіга: І такой прыгожай фігуры. А голас у яго да таго салодкі – ну проста опера слухаеш.

Дудка: Опера, ты хочаш сказаць. Бо ні опер, ні ўчастковы да нас, дзякаваць богу, цікавасці не праяўляюць [6, с. 317].

У М. Лазінскага камічны эфект ствараецца праз блытанне персанажам слоў *арфіст* і *аферыст*:

Дуда: Нет, он попросту самый мозговитый из всех афинских ремесленников.

Клин: Да, и самый лучший. А голос у него до того сладкозвучный, – ну прямо афериста слушаешь.

Дуда: Арфиста, хочешь ты сказать. С аферистами мы, слава Богу, не водимся [7].

У 2018 годзе ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Я. Купалы быў пастаўлены спектакль “Сон у Купальскую ноч” паводле п’есы У. Шэкспіра. Для пастаноўкі быў абраны якраз пераклад А. Разанава, і менавіта пісьменнік прапанаваў удакладніць назву, замяніўшы першапачатковае азначэнне ночы з Іванавай на Купальскую, пэўна, каб усе глядачы правільна зразумелі загаловак твора. Расійскі рэжысёр А. Прыкатэнка “асучасніў” п’есу, размясціўшы персанажаў у асяроддзі разнастайнай тэхнікі. Напрыклад, на сцэне быў зроблены чатырохвугольны куб, куды праецыраваліся радкі тэксту і выявы дэкарацый. Героі пастаноўкі рухаліся на гіраскутарах, рабілі сэлфі і слухалі беларускамоўны рэп. Акрамя таго, проста на сцэне знаходзілася таксама і частка крэслаў з глядачамі. Падрабязная інфармацыя пра спектакль пададзена на сайце Купалаўскага тэатра [8]; [9], а таксама ў публікацыях газет і шматлікіх інтэрнэт-крыніц, дзе з’яўляліся рэцэнзіі, водгукі, фотаздымкі відовішча.

У 2019 годзе разанаўскі пераклад п’есы быў выдадзены асобнаю кнігай “Сон у Іванаву ноч” у серыі “Драматургі свету”.

Аднак А. Разанаў працаваў не толькі з англійскай драматургіяй. Дзякуючы пісьменніку, мы можам прачытаць па-беларуску знакамітую паэму “Попельная серада” Т. С. Эліята. Яна была змешчана ў “Крыніцы” (№ 9 (24) за 1996 г.) і ў кнізе вершаў гэтага аўтара “Выбраныя творы”, што выйшла ў 2018 г. у серыі “Паэты планеты”.

А. Разанаў цікавіўся культурай і філасофіяй краін Усходу, у прыватнасці, Індыі. У 1992 г. у альманаху перакладной літаратуры “Далягляды” апублікаваныя вершы бенгальскага паэта Р. Тагора са зборніка “Гітанджалі” (“Ахвярныя песнаспевы”). Названы зборнік быў напісаны Р. Тагорам, а затым ім перакладзены з бенгальскай на англійскую мову, калі пісьменнік плыў у Вялікабрытанію, а пазней Р. Тагор атрымаў за яго Нобелеўскую прэмію па літаратуры (у 1913 г.), стаўшы першым лаўрэатам-неўрапейцам. У “Даляглядах” можна знайсці 103 нерыфмаваныя безназоўныя вершы. Асноўная іх тэма – зварот да Госпада з падзякай або просьбай аб літасці, прычым гэта і не хрысціянскі, і не індусціцкі бог. У вершы № 83 лірычны герой звяртаецца таксама да загадкавай Маці. Ды і лірычных герояў, магчыма, некалькі, бо ў частцы вершаў ужытыя дзеясловы прашлага часу ў мужчынскім родзе (*я прыйшоў, я змарнаваў, не бачыў*),

а ў іншай – у жаночым (*я хацела, не адважылася, я знайшла*). У тэкстах можна знайсці дыялектызмы, наватворы, сугучнасць суседніх слоў у радку, аднак экзатычнай лексікі, што характарызуе жыццё і культуру Індыі, там зусім няшмат (падрабязней гл. у [10]).

Кніга Р. Тагора “Гітанджалі: ахвярныя песнаспевы” ў перакладзе А. Разанава выйшла асобным выданнем у згаданай вышэй серыі “Паэты планеты” ў 2018 г. (у пачатку зборніка пазначана, што пераклад зроблены з арыгінальнага лонданскага выдання 1913 г.). Тэксты “Ахвярных песнаспеваў” амаль цалкам (за выключэннем нязначных лексічных змен) супадаюць з варыянтам у “Даляглядах”.

Адпаведна, А. Разанаў з нямецкай і англійскай моў перакладаў пераважна паэзію. Письменнік імкнуўся захаваць гучанне і змест арыгінальных твораў, але адначасова адлюстравалі сваё выдатнае валоданне сродкамі беларускай мовы. Аднак трэба адзначыць, што пераклады (прычым не толькі з разгледжаных, а і з іншых моў) застаюцца не да-следаванымі належным чынам. З беларускіх навукоўцаў можна назваць толькі працы Е. Лявонавай, а з замежных – работы нямецкай паэткі і перакладчыцы Э. Эрб і швейцарскай даследчыцы І. Ракуза. Ды і самі перакладзеныя тэксты маладасупныя чытачу: нумары “Крыніцы” пераўтварыліся ў бібліяграфічную рэдкасць, а наклад серыі “Паэты планеты” даволі невялікі.

Спіс літаратуры

1 Гарэлік, Л. М. Разанаў Алесь / Л. М. Гарэлік // Беларускія пісьменнікі: біябібліяграфічны слоўнік: у 6 т. Т. 5: Пестрак – Сяўрук / Інстытут літаратуры імя Я. Купалы Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь, Беларуская энцыклапедыя; гал. рэд. Б. І. Сачанка. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 1995. – С. 126–129.

2 Мацяш, Н. Эльке Эрб / Н. Мацяш, А. Разанаў // Крыніца. – 1995. – № 12 (7). – С. 47–54.

3 Лявонава, Е. Алесь Разанаў і нямецкая літаратура / Е. Лявонава // Літаратурная карта Еўропы: кантакты, тыпалогія, інтэртэкстуальнасць / А. В. Вальчук [і інш.]; навук. рэд. М. У. Мікуліч. – Мінск: Беларус. навука, 2012. – С. 447–495.

4 Сільнова, Л. Вальтэр Цюмлер / Л. Сільнова, В. Акудовіч, А. Разанаў // Крыніца. – 1997. – № 30 (4). – С. 60–74.

5 Дреева, Дж. М. Разговорность современной стихотворной речи как характерная особенность современного немецкого верлибра [Электронный ресурс] / Дж. М. Дреева. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/razgovornost-sovremennoy-stihotvornoy-rechi-kak-harakternaya-osobennost-sovremennogo-nemetskogo-verlibra>. – Дата доступа: 19.08.2021.

6 Шэкспір, У. Тры камедыі / У. Шэкспір // пер. з англ. А. Разанава і Я. Семяжона. – Мінск: Маст. літ., 1989. – 335 с.

7 Шэкспір, У. Сон в летнюю ночь [Электронный ресурс] / У. Шэкспір // пер. М. Лозинский. – Режим доступа: <http://lib.ru/SHAKESPEARE/midsummer.txt>. – Дата доступа: 26.06.2021.

8 На Вялікай сцэне рыхтуецца прэм’ера спектакля рэжысёра Андрэя Прыкатэнкі па матывах п’есы “Сон у летнюю ночь” [Электронны рэсурс]. – Режим доступа: <https://kupalauski.by/teatr/news/on-walky-scene-richtwerte-prem-epa-performance-regiser-andrei-prikotenko-pa-matiah-n-esy-sleep-in-su/>. – Дата доступа: 27.08.2021.

9 “Сон у Купальскую ноч”: інтэрв’ю з кіраўніком мастацка-пастановачнай часткі Сяргеем Рылко [Электронны рэсурс]. – Режим доступа: <https://kupalauski.by/teatr/news/the-dream-of-midsummer-night-interv-yu-z-crangon-malacca-postanovochnaya-casts-by-siarhei-ry-ko/>. – Дата доступа: 27.08.2021.

10 Дакукін, А. Д. Тхакуравы таямніцы, альбо Уплыў індыйскай культуры на творчасць Алеся Разанава / А. Д. Дакукін // Роднае слова. – 2021. – № 4 (400). – С. 25–29.